

„SMRT ŘEŠÍ VŠECHNY
PROBLÉMY. KDE
NENÍ ČLOVĚK, NENÍ
PROBLÉM,“ PROHLÁSIL
V DOBĚ PŘÍPRAVY
SOVĚTSKÝCH PROCESŮ
J. V. STALIN.

VII. TRAGICKÝ KONEC

POLITICKÉ VRAŽDY

Přesně podle plánu zahájil předseda Státního soudu v pražském justičním paláci proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským. Začalo velké tragické divadlo poválečného Československa a na jeho konci stály politické vraždy. Jako velké politické divadlo bylo jeho autory, režiséry i herci myšleno, připravováno i provedeno. Osm dní se odvíjelo podle předem vypracovaného scénáře před zraky československé i světové veřejnosti.

Státní prokurátor Josef Urválek žaloval Slánského (narozen 1901), Gemindera (1901), Frejku (1904), Franka (1909), Clementise (1902), Reicina (1911), Londona (1915), Löbla (1907), Hajdů (1913), Margolia (1913), Fischla (1902), Šlinga (1912) a Simona (1895) z trestných činů velezrady, vyzvědačství, sabotáže a vojenské zrady. Obžalovací spis měl čtyřicet stránek a Slánský a jeho společníci byli prezentováni jako dávní zrádci komunistické strany a agenti západních zpravodajských centrál. Byli obviněni z toho, že chtěli Československo – po vzoru Jugoslávie – vytrhnout ze sovětského tábora a vrátit ke kapitalismu. Za tím účelem vytvořili druhé centrum moci, připravovali spiknutí, rozestavovali své lidi do vedoucích funkcí, sabotovali politiku socialistické výstavby a spojenectví se SSSR a chystali i k odstranění Klementa Gottwalda a jeho vedení. Zvláště vynikala antisemitská stránka politické koncepce – ze čtrnácti obžalovaných bylo jedenáct židovského původu, jedna pasáž žaloby se zabývala podporou sionistických organizací a na jiných místech podporou Izraele.

Proces probíhal přesně podle scénáře. Prokurátoři a soudcové kladli předepsané otázky, obžalovaní a svědkové odříkávali naučené odpovědi. Ve zvláštní místnosti sledovali průběh procesu Bacílek,

Prchal, Besčasnov a další poradci. V jiné vyšetřovatelé kontrolovali, zda všechno probíhá podle scénáře. Pro případ, že by došlo k odchylce, měl být vypnut mikrofon a spuštěn magnetofonový záznam. Na odchylky mělo upozornit signální zařízení, namontované u stolu předsedy senátu. Nebylo toho třeba. Všechno probíhalo téměř hladce. Nejvážnější komplikaci vyvolal už zmíněný Slánského odpor vypovídat o Švermově smrti. Režiséri procesu také nemile nesli, že svědek Nový nemohl u soudu poznat Simona, s nímž ještě po válce spolupracoval ve stranickém tisku. Těžce nesli, když Šlingovi při výslechu spadly kalhoty, a poradci v tom dokonce spatřovali záměr k znevážení procesu. Prokurátorovi Kolajovi zase velmi ostře vytýkali, že dvakrát přeskočil předepsanou otázku. Obžalovaný totiž odříkal podle pořadí svou odpověď, která však k otázce nepasovala. Kolajovi bylo dokonce pohroženo, že výslech převezme jiný prokurátor.^{402/}

Každodenně se po jednání soudu scházeli prokurátoři, soudci, poradci a vyšetřovatelé ke společné poradě. Poradci hodnotili průběh dne a dávali direktivy pro den následující. Vyšetřovatelé informovali o reakci obžalovaných na soudní přelíčení. Každý vyšetřovatel sledoval svého „světence“; během přestávek s ním pobýval ve zvlášť zřízené provizorní cele na chodbě soudní budovy a noci s ním trávil ve vězeňské cele. Až do vynesení rozsudku nepozorovali vyšetřovatelé u svých obětí žádné mimořádné nervové napětí. Nepochybně tu sehrály svou roli silné uklidňující léky, které vězni dostávali pravidelně od vězeňského lékaře.

Druhý den procesu nechal Gottwald kolovat mezi členy politického sekretariátu ÚV KSČ návrh na průběh odvolacího řízení. Ačkoliv si to nepřál, přece jen nevyklučoval možnost, že se někteří odvolají. V návrhu se uvádělo, jaké bude složení odvolacího senátu, a byl jmenován zástupce veřejné žaloby. Obsahoval rovněž časový plán a určoval výsledek odvolacího řízení. Mělo se konat 4. prosince 1952, trvat jeden den za účasti „zvlášť kvalifikované veřejnosti“, tj. zástupců ministerstva obrany, bezpečnosti, spravedlnosti a stranického aparátu. Výsledek odvolacího řízení byl předem jednoznačně stanoven:

ve všech případech potvrdit vynesený rozsudek. Členové politického sekretariátu ÚV KSČ schválili návrh per rollam, tedy aniž se sešli.^{403/}

Od prvního dne referoval o procesu rozhlas a tisk. Přinášely nejen přenosy ze soudní síně nebo nejotřesnější části z výpovědí obžalovaných, ale otiskovaly také „hlas lidu“. Většinu československé veřejnosti z různých důvodů tak hrozné zločiny šokovaly. Rozjela se mašinérie na výrobu veřejného mínění. Nižší komunistické složky obdržely od svého ústředí pokyny k organizování odborových a stranických veřejných schůzí, aby se „naplno rozhořel spravedlivý hněv lidu proti hanebným zrádcům a nepřátelům“. Vlna protestů se rozlila celou zemí.

Komunistickému ústředí a Státnímu soudu se hruly rezoluce; do 5. prosince jich dostaly 8 520. Posílaly je nejrůznější instituce stranické, odborové, státní, ale i nekomunistické strany a školy. Dominovalo v nich rozhněvané odsouzení, doprovázené voláním po krvi. Antisemitismus dostal volný průchod. Proces vyprovokoval lavinu udavačství. Nižší funkcionáři nebo i kolektivy ze závodů upozorňovali na stovky lidí, označovali je za chráněnce „spiklenců“, za sionisty nebo lidi s „podezřelým původem“. Pro úplnost dodejme, že se ozývaly i pochyby, vyvolané obecností žaloby a režijní důkladností procesu a také jeho antisemitským charakterem. Do rezolucí se nic takového nedostalo, avšak zápisy ze stranických schůzí nižších organizací svědčí o tom, že se vyskytly, a hlášení o nich se objevuje i ve zprávách ústředí.

„Jak je to možné?“ ptali se lidé. „Jak to, že spiklenci mohli nadělat miliardové škody? Co dělala vláda, co dělali poslanci?“ Otázky zaznívaly na schůzích i při jiných příležitostech. Následovalo vyslovování nedůvěry ministrům včetně Zápotockého. Nezůstalo jen u odpovědnosti za hospodářské škody. Jak bylo možné, ptali se lidé na schůzích, že se do vedení strany a státu dostali agenti gestapa a imperialismu? Kdo vůbec kontroluje nejvyšší funkcionáře? Odtud byl jen krůček k požadavku kontroly zdola. Celkově lze konstatovat, že rozpoutaný hněv lidu hrozil přerůst v krizi důvěry ve vedoucí osobnosti a orgány strany a státu. S výjimkou Klementa Gottwalda. O Gottwaldovi nikdo nezapochoval... Jeho autorita ve straně naopak vzrostla a jeho kult

právě v této době vrcholil. Byl prezentován jako jediný důvěryhodný vůdce ve straně a jako zachránce státu před úklady nepřátel a škůdců.^{404/}

Sejmý den soudního přelíčení pronesli prokurátor, obhájci i obžalovaní svá závěrečná slova. Urválek svou téměř čtyřhodinovou řeč končil slovy: „Občané soudci, ve jménu našich národů, proti jejichž svobodě a štěstí zločinci povstali, ve jménu míru, proti němuž se hanebně spikli, žádám pro všechny obviněné trest smrti. Necht' váš rozsudek dopadne jako železná pěst bez nejmenšího slitování. Necht' je ohněm, který do kořene vypálí tuto hanebnou hlízu zrady. Necht' je zvonem, volajícím po celé naší krásné vlasti k novým vítězstvím na pochodu k slunci socialismu.“

Také obhájci splnili s úspěchem své poslání, vymezené poradci a vyšetřovateli. Potvrdili správnost žaloby: „... vina je jasně prokázána, jejich činnost nemůže být hájena... po stránce právní nelze podané žalobě čelit.“

Nakonec přistoupili obžalovaní. Mluvili krátce, jen odříkali vyšetřovateli připravený a nabílovaný text. Přiznali všechny zločiny a vyslovovali se k navrhovanému trestu. Nikdo se nehájil a neprotestoval:

SLÁNSKÝ: „NEZASLUHUJI SI JINÝ KONEC SVÉHO ZLOČINNÉHO ŽIVOTA, NEŽ KONEC, KTERÝ NAVRHUJE STÁTNÍ PROKURÁTOR.“

GEMINDER: „Jsem si vědom toho, že i nejpřísnějším trestem, který bude vždy spravedlivý, nemohu již osobně nahradit a napravit veliké škody, které jsem způsobil.“

FREJKA: „Provinil jsem se tak těžce, že už předem přijímám jakýkoli rozsudek soudu jako spravedlivý trest z rukou československého pracujícího lidu.“

FRANK: „Prosím Státní soud, aby hloubku a rozsah mé viny přísně posoudil a vynesl přísný a tvrdý trest.“

CLEMENTIS: „Proto též výrok o trestu, který vynesou soud národa nad mou činností, i když bude nejtvrďší, může být jen trestem spravedlivým.“

REICIN: „Jsem si vědom toho, že za tyto mé zločiny zasluhuji nejpřísnější trest.“

ŠVÁB: „Prosím proto Státní soud, aby co nejpřísněji a nejtvrději posuzoval a odsoudil mou zradu.“

LONDON: „Vím, že vynesený rozsudek bude spravedlivý.“

LÖBL: „... jsem si vědom toho, že zasluhuji přísný a spravedlivý trest.“

MARGOLIUS: „Nemohu než žádat nejpřísnější potrestání.“

ŠLING: „Právem je mnou opovrhováno a zasluhuji nejvyšší a nejtvrďší trest.“

SIMONE: „Proto prosím soud o trest nejpřísnější.“^{405/}

V době, kdy obžalovaní přednášeli svá poslední slova u soudu, svolal náhle Gottwald členy politického sekretariátu ÚV KSČ, aby rozhodli o trestech. Zápis této schůze neexistuje. Čepička, který byl jednání přítomen, o tom po deseti letech napsal:

„Při rozhodování o výši rozsudku u těchto lidí zpočátku bylo váhání, po vyjasnění případu byl již o rozsudcích jednotný názor. Ten, kdo přišel s návrhem na ty rozsudky, nebyl sám, to bylo předem konzultováno. Při projednávání návrhu na tresty, myslím... nepadl trest na odnětí svobody. Projednávání výše rozsudku probíhalo v takové atmosféře vysoké odpovědnosti všech, nevyjímaje s. Gottwalda, a myslím, že ani ne zvlášť dlouho.“^{406/}

Čepičkův popis se shoduje s výpověďmi A. Novotného a V. Širokého, kteří se jednání rovněž zúčastnili, jen v jednom: jednání netrvalo dlouho a diskuse nebyla nijak zvlášť obšírná.

Novotný i Široký nezávisle na sobě tvrdili, že se vůbec nediskutovalo a že schůze skončila během několika minut. Gottwald navrhl

V žalobě zvláště vynikala antisemitská stránka údajné politické koncepce spiknutí – ze čtrnácti obžalovaných bylo jedenáct židovského původu. (Poprava Slánského a spol. karikovaná jako vítězství dělnické třídy nad židovským kapitalistou na titulní stránce Dikobrazu, prosinec 1952)

„jedenáct špagátů“ a Hajdů, Londonovi a Löblovi doživotí. Ostatní mlčky souhlasili. Druhý den, 27. listopadu, vynesl předseda soudu rozsudek. Přesně podle směrnic, které mu telefonicky oznámil Gottwald.

Obhájci dostali za úkol přimět své klienty, aby se neodvolávali, protože to bude příznivě posuzováno při projednávání žádosti o milost. Nikdo se neodvolal.

Jedenáct jich žádalo prezidenta republiky o milost.

„Po vynesení rozsudku s velkým počtem absolutního trestu,“ vzpomínal Viliam Široký, „svolal nás soudruh Gottwald na poradu. Oznámil výsledek soudního rozsudku a to, že někteří mu psali dopis a žádost o udělení milosti. Dopisy se žádostí rozdány nebyly. S. Gottwald nedoporučil udělení milosti a tím se vyslovil pro výkon trestu. Kromě hrobového ticha a mlčenlivého souhlasu se stanoviskem s. Gottwalda nebylo nic. Těžké je dnes se vyjadřovat. Sám nevím, zdali jsme byli pod vlivem přesvědčení o spravedlnosti vyneseneho rozsudku, nebo se z nedostatku odvahy nikdo nepostavil proti návrhu.“^{407/}

Dne 2. prosince oznámili všem jedenácti Gottwaldovo rozhodnutí, a že rozsudek bude vykonán druhý den ráno. Následovalo poslední setkání s rodinami, provázené ořesnými scénami. Konalo se za přítomnosti vyšetřovatelů a odsouzené oddělovala od jejich blízkých drátěná síť.

Josef Lédl, přítomný posledního setkání Slánského se ženou, o tom napsal v hlášení: „Pověsil se na drátěnou síť“ a hlasitě brečel, což působilo dojmem dobře připraveného divadla.“^{408/}

Nejdramatičtější průběh mělo setkání Ludvíka Frejky s manželkou. Snad jen ona jediná uvěřila ve správnost procesu a ve zradu svého manžela. Při loučení dala průchod svému zklamání, neboť svému manželovi vždycky věřila, dosud jí nikdy nelhal, a domnívala se tudíž, že nelže ani před soudem. Její loučení bylo provázeno velmi hlasitě pronášenými a dost hrubými výčitkami. Oba museli přítomní vyšetřovatelé odvést.

Všichni kromě Slánského napsali poslední dopisy; Clementis, Reicin, Simone, Šling a Šváb rodině a Gottwaldovi; Frank, Margolius rodině; Frejka a Geminder pouze Gottwaldovi. Jejich poslední řádky, psané po tolika krutých zkušenostech, nás překvapí tím, že všichni byli přesvědčeni o své vině. Ale nebyla to vina, z níž je usvědčil soud. Všichni vyslovují důvěru ve šťastnou budoucnost socialistického režimu. Někteří, ač ujišťovali, že nebyli zrádci, agenti a nepřáteli strany, přáli straně, československému lidu, a hlavně Gottwaldovi mnoho dalších úspěchů. Všichni měli starosti o osud svých rodin. Teprve za deset dní, 13. prosince, poslal Bacílek tyto poslední dopisy Gottwaldovi, jejich rodiny je obdržely až po deseti letech.^{409/}

Z posledních dopisů:

V. CLEMENTIS své ženě: „Verím, že sa dožijež – za 10, za 15 rokov – socialistickej Europy a pozdravíš ju aj za mňa. Už aj preto musíš vytrvať“ a nájst' kladný pomer k životu a dnešku.“

Komunistickému vedení: „Teraz, keď mi zbýva dača vyše hodiny života, a teda tieto moje slová nemôžu mať vplyv na môj osud, a keď